

ענף החלב – לאן?

ישראל עופר מביא את מחשבותיו על עתיד הענף ומה ניתן לעשות בכדי לשפרו ולשמור עליו •

ישראל עופר

במשך שנים רבות התנהל בארץ בהצלחה ענף החלב באופן מתוכנן: באמצעות מועצת החלב נקבעו מכסות ייצור ע"פ השיווק, והתמורה לרפתן נקבעה ע"י "מחיר מטרה" המשקף מעקב מפורט אחר ההוצאות. מזה שנים שפקידי האוצר שולחים רמזים (איומים?) שבכוונתם לשנות את הסדר הקיים ע"י ביטול מכסות הייצור, ביטול מכסים על ייבוא וביטול "מחיר המטרה" – קרי יצירת שוק חופשי לחלוטין – במטרה להביא להוזלת מוצרי החלב לעקרת הבית. לכאורה מטרה ראויה – להיטיב עם כולנו!

רפורמה "היסטורית" או מהלך מוטעה?

במסגרת הרפורמה החדשה ה"היסטורית" המוצעת (רפורמות מוחלפות אצלנו בקצב מסחרר. מתי תושט עלינו הרפורמה הבאה?) יבוטלו התמיכות העקיפות והממשלה תעבור לתמיכות ישירות (מה שפעם כונה: סובסידיות, ובוטל בצעד היסטורי...). ככלל הרעיון מאד חיובי בעיני. במקום שהציבור ישלם את מלוא המחיר של מוצרי החלב – הממשלה תשלם חלק מהעלויות לחקלאים והמחיר לצרכנים ירד! בראבו!

אז למה קטן אמונה שכמוני מתקשה לעכל זאת? מכיוון שזה נוגד את הנעשה עד כה. הממשלה תשלם כדי להוריד מחירים לצרכן? המלחמה על עוגת התקציבים במשך שנים והטלת מסים באופן ישיר ועקיף על הציבור איננה מותרת מקום רב לאימון. האם לא לימדונו שהממשלה לא מסוגלת לנהל באופן יעיל את משרדיה ומוטב שתפטור את עצמה מאחריות ותפריט את כל הנכסים הלאומיים גם אם יוקר המחיה יעלה (לא נורא – את זה הציבור משלם). האם הוזלו מחירי קרקעות המנהל כדי להילחם ביוקר הדירות? האם מחיר חבית נפט שירד באופן כל כך דרמטי – התבטא אצלנו במחירי הדלק שחלקם הארי מסים? האם כדאי לפתח תחבורה ציבורית כאשר על המכוניות שקונה הציבור משללת הממשלה לכיסה סכומי עתק?

הדרך לגיהינום רצופה בכוונות טובות..

אז מה שונה הפעם מפעמים קודמות? השנה – חשו גם קברניטי משרד החקלאות (השר והמנכ"ל) להצטרף ליוזמה

האם לא לימדונו
שהממשלה לא
מסוגלת לנהל באופן
יעיל את משרדיה
ומוטב שתפטור את
עצמה מאחריות
ותפריט את כל
הנכסים הלאומיים גם
אם יוקר המחיה יעלה

אמנם מספר הרפתנים אינו גדול אולם סביב תשומות הענף מתפרנסים עוד רבים מאד.

ובנושא שמירת הסביבה - שמהווה מקור להתקפות על הרפת הישראלית - הענף התגייס להקטנת זיהום הסביבה ועוסק באופן אינטנסיבי במחקר ובמציאת פתרונות לכך.

האם קיימת תחרות בין יצרני החלב ויש מוטיבציה להתייעלות?

לכאורה, מחיר מובטח ליצרן ("מחיר המטרה") עלול ליצור שאננות ואי מוטיבציה ליצור באופן יעיל וזול. אולם בפועל - קיימת תחרות אמיתית של הרפתנים בינם לבין עצמם. כל מי שמצליח להתייעל ולנהל את הרפת שלו היטב - יצליח להשיג עודף גדול יותר בין אותו מחיר מטרה להוצאותיו - והוא שישרוד לאורך זמן. ולראיה - מאות רפתנים לא שרדו לאורך המרוץ המתיש ופרשו מהענף.

במשך עשרות שנים קיים מנגנון חישוב מראש של התייעלות בשיעור של 2.0% לשנה. זהו קצב מדהים של ירידת התמורה לחלב כל 20 שנה בכ - 33% ! (ללא התייעלות שכזו במקום 1.85 ש לליטר חמ"מ היינו אמורים לקבל היום 2.77 ש!) סקרי הוצאות שנערכו מדי שנתיים (למעט תקופת מתווה לוקר) הוכיחו שאכן הרפתנים התייעלו בקצב די דומה, והשיגו הישגים מקצועיים מעולים שזוכים להערכה בכל העולם.

למה נחוצות מכסות הייצור?

החלב ומוצריו נחשבים למוצרי מזון בסיסיים שאספקתם הסדירה חיונית. ביטול המכסות ייצור בוקה ומבולקה בכלל הייצור השנתי, מחסור ועודף לחלופין, ויתעתע בשוק ובמחירי מוצרי החלב.

הקמת רפת כרוכה בהשקעות גדולות (בבע"ח, במבנים ובציוד) שההחזר עליהן מחושב לטווח ארוך. חקלאי שבוחר בענף זה איננו בוחר באופנה מתחלפת, ועליו לקבל התחייבות מוסמכת לכך שתוצרתו תימכר.

האם מחירי מוצרי החלב בארץ יקרים?

בהחלט כן! אך המפתח להזולה איננו מצוי ברפתות.

הסביבה הכלכלית שבה פועל הענף - היא שגורמת ליוקר הנ"ל. ולמשלה החלק הארי בכך! כל התשומות (קרקע, מים, אנרגיה וכו') יקרות להחריד ומלוות בהיטלים ובמסים אין קץ.

לטפל בדרוש טיפול

והעיקר: המטבע איננו מתחת לפנס! התרומה העיקרית למחירי מוצרי החלב מצויה בתחום המחלבות והמרכולים. אמת - הטיפול במחירי המוצרים בתחומים אלו מורכב יותר - אולם אם רוצים להוזיל מחירים לצרכן - חייבים לבצע חריש עמוק בכל התחומים. יש אם כן, מה לעשות בנושא מחירי מוצרי החלב. תקצר היריעה מהשתרע, ולכן לא אכנס כאן לפרטים. הדבר כרוך בנכונות להפשיל שריוולים כדי לטפל באופן מעמיק בכל מחירי התשומות, מה שדורש קודם כל מעורבות של משרד החקלאות והממשלה.

נקווה שמשרד החקלאות ישנה את גישתו הנוכחית וילמד לשמור על ענף כה חיוני למדינה, שהוקם במאמץ רב שנים והתייעל בצורה מושכלת עד שהגיע להישגים לתפארת המדינה. ▲

זו, הגם שטרם הספיקו ל"חמם את הכיסאות". הרי הבנתם של ענפי החקלאות מצריכה לימוד מעמיק וכל שינוי ראוי שיעשה בזהירות המרבית. והנה - ע"פ מכתב ממנכ"ל משרד החקלאות - בדעתו לערוך ביוני "מרתון" של פגישות עם ענפי החקלאות השונים בלוח זמנים צפוף (כל יום עם ענף אחר) על מנת להעביר בשיטת ה"זבנג וגמרנו" את הרפורמה. אין לנו אלא לשקוע במחשבות נוגות לגבי מהלך "נועז" זה....

הכוונה לביטול המכסות - לצערי מזכירה לי את המשפט הידוע: "הדרך לגיהנום רצופה בכוונות טובות". אגב, לא הגיח ארכימדס נוסח המאה ה-21 מהאמבט ואין כאן הברקה ("אאורקה!") מקורית. במדינות אירופה נוסה עניין ביטול המכסות והוכתר בשלב זה בכישלון מהדהד. כנראה שזהירות וסבלנות (בואו נחכה ונראה) אינן ממידות ממשלתנו.

מדוע חיוני לשמור על הענף

כיון שבענף החלב עסקינן - אנסה לנמק בזאת מדוע חיוני למדינת ישראל לשמור על ענף יצרני החלב במתכונתו הנוכחית.

החלב ומוצריו נחשבים למוצרי מזון בסיסיים שאספקתם הסדירה חיונית. ביטול המכסות ייצור בוקה ומבולקה בכלל הייצור השנתי, מחסור ועודף לחלופין, ויתעתע בשוק ובמחירי מוצרי החלב

האם ייצור חלב בארץ חיוני למדינה?

אכן, באלף רבתי! הענף שלנו מספק מזון בסיסי שחיוני לאוכלוסייה. מדינת ישראל נמצאת בשכונה קשה ועוינת. אנחנו, אם לא שמנו לב עדיין - לא חיים באירופה. כל כמה שנים מתרחשת פה התלקחות שעלולה למנוע הגעה סדירה של אניות לנמלים - ואיך נשים יבנו על יבוא?

יתרה מזו: שינויים גלובליים בהרגלי הצריכה של מזונות מורים על עלייה עקבית (שצפויה להימשך) של צריכת מוצרים מן החי (חלב, בשר וכו') וביקוש שרק ילך ויגדל למוצרי החלב עד כדי קושי לספקם! (עיקר הגידול צפוי בענקיות המזרח ובמדינות המתפתחות). צמצום או חיסול ענף החלב בארץ מנוגד אם כך להיגיון. הייבוא - שאולי קורץ למישהו כרגע - עלול בתוך שנים מעטות להוות מקור לאכזבה רבתי.

כמו כן: צריכת מספוא של ענף החלב תורמת לעיבודם של מאות אלפי דונמים, ולניצול מים מושבים. הענף משכיל לנצל מאות אלפי טונות של פסולות אורגניות ממפעלי מזון הומניים ובכך תורם (שוב) למחזור פסולות ומונע הטמנה יקרה של אותן פסולות.

